

Pályaorientáció tanári szemmel

Héjja Bella Emerencia*

DOI: 10.21549/NTNY.41.2023.2.7

HEGYI-HALMOS NÓRA

Hegy-Halmos Nóra (2018). *Mi a pálya? Az iskolai pályaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai gimnáziumokban*. ELTE Eötvös Kiadó.

Hegy-Halmos Nóra *Mi a pálya?* című és *Az iskolai pályaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai gimnáziumokban* alcímű könyve 2018-ban jelent meg az ELTE Eötvös Kiadó gondozásában. A szerző olyan témát választott, amely napjainkban – a gazdasági és a társadalmi fejlődés, a szakmák bővülése és a munkaerőpiac differenciálódása következtében egyre inkább aktuális, és ahogyan azt ő is kifejti, az új szemléletmód (élethosszig tartó tanulás vagy lifelong learning) fókuszba kerülésének következtében most már minden korosztályt, azaz mindenkit érint(het). A mű nyelvzete tudományosan, mindazonáltal szabatos és közérthető. A szakemberek (oktatáskutatók, pszichológusok, pályaorientációs szakemberek és pedagógusok stb.) számára éppoly hasznos és érdekes, mint az érdeklődő, nem feltétlenül szakmabeli olvasók számára.

A szerző 2010 óta publikál a pályaorientáció témakörében, elismert kutatója szakterületének. Szemléltettképpen következzenek néhány példa a szerző munkáiból: A pályaorientáció elmélete és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben, a pedagógusok szerepe a pályaorientációs tevékenységben (2015) című tanulmányában a pályaválasztási tanácsadással kapcsolatos hazai és nemzetközi dokumentumokat mutatja be, valamint azok tartalmainak gyakorlati megjelenését a középiskolai rendszerben. Az életpálya tanácsadás nemzetközi trendje (2018) című írásában az Európai Unió országaiból válogatva mutatja be a pályaorientációval kapcsolatos szemléletmódokat és intézkedéseket. Közel 500 pedagógus részvételével végzett kutatási eredményeit *Az iskolai pályaorientációs tevékenységhez szükséges pedagógus kompetenciák* (2016) című munkájában mutatta be, ugyanebben az évben szerezte meg doktori fokozatát, értekezésének címe: *Az iskolai pályaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben* (2016).

A szerző 120 oldalban fejti ki a témát, melyből a 95. oldalon kezdődik az empirikus rész bemutatása. A 80 oldalnyi elméleti rész kicsit aránytalannak mutatkozik a 25 oldalnyi kutatási résszel szemben. A könyv bevezetése összefogott, átláthatóan, a lényegyet kiemelve mutatja be a pályaorientációs tevékenység és a pályaválasztás történetét, fontosságát, valamint napjainkban betöltött szerepét.

A terjedelmes elméleti bevezető logikailag az egyre szűkülő értelmezésre épül. Az első, leghosszabb fejezet, mely *A pályaorientáció fogalmának és helyzetének hazai és nemzetközi értelmezései* címet viseli, általánosan mutatja be a pályaorientáció fogalmát, elhelyezi a hazai és nemzetközi trendek között is (p. 15). A fejezet legelején a pályaorientáció, a pályaválasztási tanácsadás, valamint az életpálya-tanácsadás fogalmak tartalmait ismerjük meg, továbbá tájékozódhatunk a szakkifejezések használatának rendszertelenségéről, esetlegességéről és következet-

* Egyetemi tanársegéd, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Magyar Táncművészeti Egyetem, bellaemerencia@gmail.com

lenségéről, fejlődési dinamikájáról. Az szerző az 1960–80-as évek szakirodalmát kritikusan kezeli (pp. 31–36), miközben friss szakirodalmi leírásokkal bizonyítja azok érvényességét (pp. 36–41). A szakirodalmi példák és értelmezések bemutatása megerősíti, hogy a pedagógusoknak jelentős szerepe van a pályaorientációban.

A pályaválasztási elméletek bemutatását egészen az 1900-as évek elejétől, Frank Parsons munkásságától kezdve mutatja be, aki 1908-ban alapította meg a Bostoni Pályaválasztási Irodát (p. 21). A klasszikus pályaalkalmasság elméletétől egészen a szociálkognitív pályamodellig, majd húsz oldalon keresztül részletesen mutatja be a legkülönbébb elméleteket, valamint kiemeli azok legfontosabb alkotóelemeit, és azokat, amelyek a későbbi modellek alapjául is szolgálnak. Számos egyéb tényező mellett kiemelném a pályatanácsadás kiemelt szerepét, mely a kezdetektől minden elméletben megjelenik, és egyre nagyobb szerepet tulajdonítanak neki. A külföldi kutatók által megalkotott modelleket a szerző folyamatosan magyar tudósaink reflexióival, kiegészítéseivel magyarázza és egészíti ki (pp. 36–41), valamint a későbbiekben részletes betekintést nyújt a magyar pályaválasztási szakirodalomba is, bemutatja egészen a kezdetektől napjainkig a pályaválasztás témakörének legfontosabb állomásait (pp. 41–45). Az elméleti munkák mellett a gyakorlatban való alkalmazás módjairól is felvilágosítja az olvasót.

A második nagy fejezet a magyarországi pályaorientációs tevékenység elindulására fókuszál. A fejezet 2. alpontja (Az iskolai pályaorientáció tartalmi összetevői, p. 62) talán a könyv legérdekesebb, és a gyakorlatban is legkönnyebben alkalmazható része, mely az iskolai pályaorientáció tartalmi összetevőivel (az önismeret, a pálya- és szakmaismeret, a munkaerőpiac és a képzési piac ismerete) a pszichológia tárgykörébe is bevonja az érdeklődőket. A foglalkozások bemutatásánál a naprakész FEOR-kategóriákat alkalmazza a szerző (pp. 69–71).

A könyv olyan témát mutat be, amelynek napjainkban azért van egyre nagyobb jelentősége, mert már nemcsak a személy és a pálya illeszkedése, a kompetenciák és az érdeklődés egyezése a feladat, hanem a változásra való képesség, a stressz kezelése és a kiegésző megelőzése is.

A fiatalok pályaválasztásánál kiemelkedő a szülők szerepe, viszont a tanárok és pályaorientációs szakemberek munkája is egyre fontosabb a bővülő és differenciálódó szakmák világában, amelyben a tanulók (és szüleik is) egyre kevésbé tudnak már eligazodni. Ezért is fontos, hogy tisztában legyenek a fiatalok azzal, hogy továbbtanulási döntésük később szükség esetén módosítható az egész életen át tartó tanulás szellemében (Pásku, 2015; Kiss, 2017). A szerző éppen arra keresi a választ, vajon a gimnáziumban tanító tanárok tisztában vannak-e azzal, milyen felelősségük van abban, hogy a fiatalok útjait egyengessék és segítsék.

Hazánkban nem volt külön órakeret a pályaorientáció számára, hanem egyéb órák keretein belül kellett a pedagógusoknak segítséget nyújtani a fiatalok számára, fejleszteni az önismeretüket, tervezési készségüket, átlátható képet adni a foglalkozásokról és a munkaerő-piaci jellemzőkről (p. 82). A pályaorientáció jelenleg az életvitel és gyakorlat műveltségterületen belül jelenik meg, éves szinten viszonylag alacsony óraszámban. A szerző más kutatókra is hivatkozva kiemeli, hogy a pályaorientációval kapcsolatban hatalmas feladat hárul a tanárookra, és kérdéses, hogy vajon mennyire mozognak ők maguk otthonosan ebben a témában, ami folyamatos tudás frissítést igényel saját szaktárgyukra való készülésük mellett. A könyv e fejezetében kiváló táblázatokat mutat be, (p. 83), és a gyakorlatban is jól hasznosítható elemeket emel ki a szerző, melyek hasznos információkkal és támpontokkal szolgálhatnak a pedagógusoknak. A fejezet végén a tanárképzés ez irányba való fejlesztésére is javaslatot tesz a kiadvány (pp. 87–93). Külön említést érdemel a kötet végén közölt rövid fejezet, mely a kutatás eredményeinek alkalmazási lehetőségeit foglalja össze.

Az empirikus részben öt kérdést és hipotézist fogalmazott meg a szerző, melyek jól fókuszálnak a magyar oktatásban megjelenő pályaorientációs jelenségekre és problémákra. Összeállításukat alapos dokumentumelemzés előzte meg (p. 96). A kérdőív tartalmát fókuszcsoportos interjú segítségével állították össze. A kutatás

hitelességét az is bizonyítja, hogy a 487 pedagógust bevonó kérdőíves felmérés előtt próbalekérdezést is végzett a szerző a kérdőív használhatóságának felmérése érdekében. A minta három régiót mért fel: Északkelet-Magyarország (Nyíregyháza), Nyugat-Magyarország (Győr, Szombathely) és Budapest.

Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgálatban részt vevők alig több mint fele (55%) találkozott a pályorientáció témakörével tanári képzése során, és ami szembetűnő, hogy a bolognai képzésben részt vevők mindössze fele jelölte ezt, ellentétben a régi típusú osztatlan képzésben résztvevő pedagógusokkal, akik közül 76% egyetemi éve alatt találkozott a pályorientáció fogalmával (p. 103). A megfigyelések alátámasztják, hogy azokban az intézményekben, ahol a pedagógusok tájékozottabbak a pályorientáció terén, gyakrabban és sokszínűbben van jelen az iskolai pályorientációs tevékenység és a fiatalok ezirányú fejlesztése.

Pályorientációs tevékenység a megkérdezett intézmények 80%-ában folyik, viszont szervezett pályorientációs munkával a megkérdezett intézményeknek csak felében találkozhatunk, közülük is Budapesten a legvalószínűbb az eredmények alapján (p. 104). A megkérdezett tanárok válaszai alapján az szűrhető le, hogy az életpálya-szemlélet, az élethosszig tartó tanulás szemlélete uralkodó, mely mindenképpen biztató a jövő nemzedéke nézve, és alátámasztja a pedagógusok szakmai felkészültségét (p. 107). Egyértelmű, hogy a pedagógusok úgy látják, hogy nagy szerepük van a diákok pályaválasztásában, pályorientációjában, viszont a válaszok azt mutatják, hogy bizonytalanok azzal kapcsolatban, hogy ennek milyen formában kellene megjelennie az iskolákban (pp. 112–113). A legtöbben a pályorientáció megjelenését a felsőoktatási felvétellel kapcsolatos tájékoztatással azonosítják, valamint úgy látják, hogy ez jelenik meg az intézményükben leginkább (p. 112).

Összegezve Hegyi-Halmos Nóra *Mi a pálya?* című könyve kiváló, igényes munka, melyben pályorientációs szakemberek, pedagógusok, szülők, diákok és bárki, aki a téma iránt érdeklődik, bizonyosan talál számára érdekes és hasznos információt a pályorientáció témakörében.

Irodalom

1. Hegyi-Halmos, N. (2015). A pályorientáció elmélete és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben, a pedagógusok szerepe a pályorientációs tevékenységben. In Torgyik, J. (Ed.), *Százarcú pedagógia* (pp. 440–445). International Research Institute. <http://www.irisro.org/pedagogia2015januar/76HegyiHalmosNora.pdf>
2. Hegyi-Halmos, N. (2016). Az iskolai pályorientációs tevékenységhez szükséges pedagógus kompetenciák. In Tóth, P., Makó, F., & Varga, A. (Eds.), *Empirikus kutatások az oktatásban és a pedagógusképzésben* (pp. 5–23). Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ. http://tmpk.uni-obuda.hu/letoltes/Trefort_konferencia-6_kotet_2016.pdf
3. Hegyi-Halmos, N. (2016). *Az iskolai pályorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben*. Doktori disszertáció. ELTE. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34144/hegyi_halmos_nora_disszertacio.pdf;jsessionid=48B0C228DAFCDEE38A6559AA0D6549F1?sequence=1
4. Hegyi-Halmos, N. (2018). Az életpálya tanácsadás nemzetközi trendje. *Opus et Educatio*, 5(1), 92–104. <http://opuseteducatio.hu/index.php/opusHU/article/view/235/397>
5. Kiss, I. (2017). A tanuló megismerése, pályaválasztási érettség kialakítása, pályairányítás. In N. Kollár, K. & Szabó, É. (Eds.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve III.* (pp. 138–166). Osiris Kiadó.
6. Pásku, J. (2015). „Nekem például mihez van tehetségem?” – A pályorientáció és a tehetséggondozás kapcsolódási pontjai. *Életpálya-tanácsadás*, 5, 8–14. http://epa.oszk.hu/02500/02512/00010/pdf/EPA02512_eletpalya_tanacsadas_2015_05_08-14.pdf